NVE
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO **Tolga, 22.08.13**

HØRINGSUTTALELSE TIL KONSESJONSSØKNAD FOR TOLGA KRAFTVERK – SAK 200905154

Glåmas Venner er en lokal interesseorganisasjon med formål å beholde Glåma som ei perle gjennom Tolga med de muligheter det gir for turisme-, friluftsliv-, fiske- og som ett vakkert landskapselement.

Sammendrag

Glåmas venner er sterkt imot utbygging av Glåma gjennom Tolga som vi mener vil innebære en rasering av elva gjennom tettstedet med en steinørken som resultat. De lengste alternativene vil også bygge ut elvas siste gjenværende foss. Dette er en kostbar utbygging som ikke ville vært lønnsom uten el- sertifikater (utbyggers uttalelse). Utbyggingskostnaden er forholdsvis høy, mellom kr. 4,56 og 5,21 per kwh. En kostnad som ligger langt over det som tradisjonelt regnes som lønnsomme vannkraftinvesteringer, samtidig som konsekvensutredningene viser negative konsekvenser på mange områder.

Utbygging av Glåma gjennom Tolga berører ei elv som betyr mye for mange ved at den renner gjennom tettstedet Tolga, og er ei svært populær fiskeelv. Gjennom underskriftslister og Facebook er det samlet ett betydelig antall underskrifter (flere hundre) som er imot utbygging av Glåma gjennom Tolga.

Øvre deler av Glåma med nedre deler av utbyggingsstrekningen som sentrum(Eidsfossen) er trolig Norges mest kjente område for fiske etter harr med flue. Dette tiltrekker seg tilreisende fra hele Europa. Både gjennom direkte kontakt med fiskerne og fra andre kilder som Fishspot får en vite at tilreisende fiskere er svært opptatt av at aktuell strekning framstår som uberørt, og har ett unikt fiske. Dersom fiskerne får inntrykket av store inngrep i vassdraget, og/eller mindre fisk og dårligere fiske, kan dette få store negative konsekvenser for fisketurismen. Særlig Eidsfossen som landskapselement og gyteplass er det avgjørende å opprettholde for fortsatt satsning på fisketurisme.

Foreslåtte avbøtende tiltak i forhold til fisk er i liten grad utprøvd under lignende forhold. Dette gjør at usikkerheten er så stor at de mest omfattende konsekvensene som er angitt i konsekvensutredningene må legges til grunn, jamfør Naturmangfoldlovens §9.

Tolgafallene er den siste hurtigstrømmende strekninga i Norges lengste elv som ikke er ødelagt av kraftutbygging. De 91 fallmeteren fra Hummelvoll til Eidsfossen utgjør ca. 14 % av Glåmas totale fall. Med mange enkeltkomponenter som berøres av utbyggingen, bør det gjøres en helhetsvurdering av tiltaket i henhold til Naturmangfoldlovens § 10.

Utbyggingen berører flere verdifulle biotoper, blant annet berører neddemming ved Hummelvold og deponi Erlia 3 verdifulle rikmyrer, og en svært verdifull kalkfuruskog. Strekningen er også en av de viktigste i innlandet for oter, hvor det årlig foregår ynglinger. Ved en utbygging vil oteren kunne bli sterkt skadelidende ved at det trolig ikke blir råker på minstevannføringsstrekningen, samt at fiskebestanden her blir redusert. Dette vil kunne fungere som ett vandringshinder. Også ett meget viktig vinterbeiteområde for elg vil bli berørt med mer åpent vann nedstrøms utløpet.

De fleste KU ene har svært forskjellige vurdering av de ulike alternativene. Både 3A, 3B og 2A har mange områder med middels negative konsekvenser, mens 3A også har middels til stor negativ konsekvens for friluftsliv og reiseliv. Forskjellene i produksjon er ikke så store at de veier opp for de økte ulempene. Forskjell i produksjon mellom korteste og lengste alternativ(3A og 2B) er på 48 GWh/år. Dette utgjør en forskjell på 24,3 % (150,6 GWh kontra 199 GWh) Også for kommunal økonomi er forskjellen såpass liten at en ved å beholde en fortsatt betydelig fisketurisme mer enn oppveier forskjellen i årlige inntekter. Dersom det skulle bli utbygging blir skadevirkningene minst med alternativ 2B, de øvrige alternativene gir alle uakseptable konsekvenser etter følgende rangering 3B – 2A – 3A med 3A som det verste alternativet.

---oOo---

UTTALELSE TIL DE ENKELTE KONSEKVENS-UTREDNINGER(KU):

FISK OG BUNNDYR

Utbyggingsstrekningen er en av Skandinavias beste strekninger for fiske etter harr, noe også NINAs utredninger viser. Både størrelse og antall er særlig stort. Det er en særlig verdifull ressurs både biologisk, og som ressurs for reiseliv og friluftsliv som blir berørt av utbyggingsplanene.

Konsekvensgraden for fisk og bunndyr som blir lagt til grunn for søknaden, er gitt under følgende forutsetninger:

Toveis fiskevandringer forbi dam, og oppstrøms vandringer forbi tunellutløp opprettholdes på ett høyt nivå. Dette må i så fall også gjelde minstevannstrekningen.

Vi vil i det følgende angi hvor stor usikkerhet det er knyttet til om angitte avbøtende tiltak vil fungere. Se for øvrig vedlagte notat fra Fiskerikonsulent Ole Nashoug, se vedlegg 2.

Fisketrapper

Det er utbygd 17 kraftverk i Glåma med tilhørende dammer. Glommaprosjektet i 1985 viste at disse har gitt omfattende skadevirkninger på fiskesamfunnene i elva. Til tross for omfattende ombygginger av fisketrapper og fiskeveter, har kun ett fåtall oppvandrende fisk, og i så tilfelle kun begrenset antall. I ett komplekst fiskesamfunn som vi finner i Glåma viser det seg mye vanskeligere å få fisken til å benytte fiskepassasjene. Eksempler NINA viser til er hentet fra utlandet, og med andre typer fiskesamfunn. Vi tviler på om disse erfaringene er anvendelige i ett vassdrag som Glåma.

Tunellutløp

Her vises det også til utenlandske erfaringer, men verken når det gjelder å hindre fisken i å vandre inn i tunellutløpet eller for fiskepassasjene vises det til konkrete erfaringer. I fiskefaglig rapport blir det angitt at det ville være en fordel å trekke utløpet for alternativ 2A og 3A så nærme fossen som mulig. Dette er ikke tatt til følge, og utløpet i planene er lagt drøye 500 meter nedenfor fossen. Den viktigste gyteplassen for harr blir dermed liggende på minstevannstrekningen, og dermed kunne bli sterkt skadelidende med gyting på flomvannstand på kanskje mer enn 100 m3 som på vinteren blir redusert til 5 m3. En kan også risikere at store deler av gytebestanden vandrer forbi Eidsfossen i år med liten vannføring om våren, og dermed gyter lenger opp på minstevannstrekningen med de konsekvenser dette får for fisket nedstrøms fossen. Lokkeflommer som NINA foreslår synes ikke å fungere i praksis, og om de skal brukes, må dette konkretiseres i en konsesjonsvilkårene.

Viktigst er det at NINAs rapport, som ellers er meget grundig og synes å holde en høy vitenskapelig standard, ikke viser til konkrete erfaringer med noen av de praktisk-tekniske løsninger som anbefales. Ingen internasjonal forskningslitteratur refereres, og ingen praktiske eksempler beskrives, verken fra Norge eller utlandet. Det sies bare at fiskefaglig kompetanse må brukes i planlegging av anlegget. Dette er oppsiktsvekkende og lite tillitvekkende. Om en mener at denne utbyggingen skal være et forsøk med ulike (mer eller mindre uprøvde) løsninger, bør det sies klart. Det er i så fall uakseptabelt. Men denne problematikken berøres overhodet ikke i rapporten. Så vidt vi kan forstå, betyr det at en forutsetter funksjonelle løsninger som det ikke finnes praktiske erfaringer med, i hvert fall ikke under forhold som ligner dem vi finner i Glomma ved Tolga.

Et annet problem er at kostnadene ved slike løsninger som NINA skisserer ikke er stipulert. Det er svært sannsynlig at disse blir betydelige, og at utbygger ikke uten videre vil gå inn for så omfattende tiltak som NINA forutsetter. Ved valg av billigere løsninger er virkningsgraden enda mer usikker. Manøvrering av kraftverket som skal ivareta fisken, slik NINA også forutsetter, kan gå ut over kraftproduksjon og ellers medføre ekstra kostnader. Særlig tapt produksjon er noe en må forvente at Opplandskraft vil sette mye inn på å unngå

Nedvandring

En vellykket 2 veis fiskevandring forutsetter også at fisken kan vandre ned forbi etablert dam. Dette forutsetter at det etableres overflatetapping uten minikraftverk. Allikevel vil det meste av vannet tappes gjennom turbinen. Det må derfor benyttes rister med maksimal 2 cm. åpning for å hindre større fisk i å komme inn i turbinene (vanlig i dag er 10 cm).

Sikring mot utfall.

Ett utfall av kraftverket vil kunne gi fatale konsekvenser for fisken ved at en må sende vannet i elveløpet. Dette vil kunne gi store isganger om vinteren, mens en hele året vil lide under tørrlegging av elveløpet nedstrøms utløp. Det må derfor etableres omløpsventil som minst rommer vanlig vintervannføring på 30 m3.

Minstevannføring

Planlagt minstevannføring er 5 m3 på vinteren. NINA skriver i sin rapport at det hefter stor usikkerhet ved konsekvensene av en så liten minstevannføring både for gyteplasser og bunndyr. Klimaet i området er svært tørt og kaldt sammenlignet med andre områder. Både vinteren 2010 og 2012 hadde vi lange perioder med temperaturer ned mot -30 grader uten snødekke. I alle mindre elver førte det til store problemer med kjøving og bunnfrysing. Vi tror det samme vil være tilfellet med Glåma med en så flat elvebunn og minstevannføring på 5 m3/sek. Dette vil få store konsekvenser både for gyting og bunndyrproduksjon på minstevannføringsstrekningen.

Gjennom dammen på Høyegga slippes det 10 m3 vintervannføring. Selv her har dette ført til at fangsten av harr er redusert fra 4 til 0,7 fisker per time, mens ørretfangsten er redusert fra 1 til 0,4 fisk per time på strekningene nedstrøms dammen. Dersom det skulle bli utbygging, må minstevannføringsstrekningen kortes inn til det minste alternativet, eller minstevannføringen økes til minimum 10/15 m3/sek.

Avbøtende tiltak og utbyggingsalternativ

I utredningene er det ikke gjort noen vurdering av de avbøtende tiltakene i forhold til utbyggingsalternativ. Det vil opplagt være forskjell på grad av avbøtende tiltak i forhold om utløpet ligger ovenfor eller nedenfor Eidsfossen. Med utløp midt i en av elvas største harrvandringer vil det være betydelig større behov for tiltak.

Vi ber med bakgrunn i dette om at NVE vurderer konsekvensene ut fra den store usikkerheten som ligger i om de avbøtende tiltakene vil fungere.

I så fall vil konsekvensene for alternativ 3A og 3B bli svært stor negativ og konsekvensene for 2A og 2B bli stor negativ for fisk og bunndyr (jfr. Utredning fra NINA).

Avslutningsvis synes det likevel viktig å gjenta de hovedpunkt NINA har påvist via sine markundersøkelser:

- Svært stor harrbestand på strekningen
- Betydelige fiskevandringer i influensområdet som vil bli direkte berørt av de ulike utbyggingsalternativer
- Omfattende fiskevandring forbi det tunellutløp som er planlagt nedenfor Eidsfossen
- Gyteområder for øret ved Erlibrua har stor produksjonsbetydning
- Det samme gjelder gyteområder ved Tolga sentrum, Øra, Kleva, og ved Eid
- Lav tetthet av ungfisk, men samlet sett en betydelig øretproduksjon på strekningen Hummelvoll – Eidsfossen
- Vandring av øret nedstrøms Erlifossen til Tolga
- Viktig næringsvandring/ gytevandring fra Hummelvoll til Erlibrua
- Betydelig toveis genflyt forbi Eidsfossen
- Verdi av strekningen Hummelvoll – Eidsfossen, og Hummelvoll – Kleven – stor
- "Flaskehals" for både fisk og bunndyr er minstevannføring på vinter
- Bunnfrysing ned i substratet som følge av liten vintervannføring er ikke utredet
- Stabilt isdekke har vist seg viktig for laksefisk på rennende vann
- Mindre vannføring gir stillere vann på utbyggingsområdet. Noe som igjen gir tilslamming, mindre bunndyrarter og mindre biomasse
- En endring i vanntemperatur kan forårsake endret vekstmønster og livssyklus for bunndyr + forskjøvet klekking
- Driv av bunndyr viktig for næringstilgang for fisk nedstrøms
- Mindre vannføring gir stillere vann. Noe som igjen medfører mindre drift av bunndyr, og derved mindre mat for fisk nedstrøms
- Testkjøring av kraftverk medfører gjerne raske forandringer i vannføring. Noe som igjen medfører betydelig desimering av årsklasser på fisk og bunndyr
- Dersom fiskevandring forbi dam og tunellutløp blir betydelig redusert, så vil det ha svært stor konsekvens
- Turbin i dam vil betydelig reduseremuligheten til å få til toveis fiskepassasje forbi dam

Bunndyproduksjon

Som for fisk påpeker NINA`s KU at strekningen Hummelvoll – nedstøms Eidsfossen + videre nedover er gode og viktige leveområder for bunndyr. KU viser at det på strekningen både er stort artsbredde –

med klekking på differensierte tider, og store populasjoner av de forskjellige arter. Videre at dette antas å ha betydning også nedstrøms strekningen (drifting). Det påpekes videre at redusert vannføring trolig vil medføre at enkelte arter får redusert sine leveområder, og at andre trolig vil øke i antall som følge av bedre levekår for seg spesifikt. Vedr. minstevannføring på vinter, og ovegang fra sommervannføring kan medføre innfrysing. Opplysningene om fare for innfrysing og tilbakegang av enkeltarter reiser spørsmål om dette kan ha en klar kort- og langsiktig negativ konsekvens. Redusert "matfat" vil ha den enkle og klare konsekvens at det vil bli mindre fisk. Mindre fisk betyr igjen dårligere grunnlag for fiske og rekreasjon + grunnlag for de foretak som har dette som basis. Kort sagt en sterkt redusert opplevelsesfaktor.

Med dette som grunnlag må en være åpen på at en utbygging kan ha store negative konsekvenser i en videre sammenheng. Dersom det blir utbygging vil høyst trolig den eneste sikre måten å redusere den negative konsekvensen for bunndyrproduksjonen være at minstevannføringsvolumene økes. Dette for å gi en bedre vanndekking i elvearealet, og i tillegg minke risikoen for at områder utenom hovedløp bunnfryser. En økning av minstevannføringsvolumene til henholdsvis 10 m³/sek for vinterperiode, og 15 m³/sek for sommer vil utvilsomt redusere risikoen for klare negative konsekvenser for bunndyrproduksjonen betydelig.

Samlet konklusjon vedr. fisk og bunndyr

5/12 m³/sek som minstevannføring ved ev. utbygging vil være høyst trolig vil føre til store negative konsekvenser både for bunndyr, og for fisk. Innfrysing og reduserte leveområder er forhold som bla. nevnes i NINA`s KU som følge av slik lav vannføring.
Da det er registret fra andre vannkraftutbyggingssaker at både NVE og dep. er svært tilbakeholdene med å gi konsesjon på vilkår i en prøvetid (såkalt vannregime/ vannbank), så bør minstevannføringsvolumet fastsettes høyere enn det utbygger søker om. Som et min bør det derfor settes 10 m³/sek for vintervannføring, og min 15 m³/sek for sommervannføring. Dette vil gi utbygger mindre produksjon, men kort- og langsiktige konsekvenser for fisk og bunndyr vil ved dette bli kraftig forbedret. Hvis utbygger, NVE og dep. er opptatt både av samfunnsansvar og miljøansvar, så bør dette være en selvfølge. Samfunnsmessige verdier er forhåpentligvis ikke bare noe som skal vektes i sammenhengen maks. produksjon i kWh, og inntjening for utbygger.

Når det gjelder forhold for fisk og bunndyr nedstrøms tunellutløp – spesielt på vinter som følge av oppvarming av tunellvann så vises det til egen utredning vedr. dette – vedlegg 1.

FISKETURISME

Det har vært drevet omfattende fisketurisme i området helt siden 1950- tallet. Omfanget har vært stort og økende. Selv om dette de siste årene skyldes målrettet satsing på fluefiske og en endret forvaltning, er det de unike fiskeressursene som er trekkplasteret.

De siste årene har satsningen gjennom Kvennan Flyfishing og Fishspot gjort dette til en av innlandets mest besøkte sportsfiskeattraksjoner, og besøket er økende. Dette sier noe om potensialet området har framover. Dervo beregner omsetning knyttet til fisketurisme til 17 mill i 2030 med en framskriving av dagens utvikling, forutsatt at elva ikke bygges ut. Dette er betydelig, og mer enn tre ganger mer enn hva Tolga kommune får av årlige kraftinntekter. Selv om dette ikke går direkte inn i kommunekassa, vil en skape ett betydelig antall arbeidsplasser gjennom fisketurismen. Kraftutbygging vil utenom utbyggingsfasen ikke skape lokale arbeidsplasser. Med de lengste alternativene, vil en neppe ha igjen en strekning som er så attraktiv at noen vil kunne satse på fisketurisme, og potensielle inntekter og arbeidsplasser uteblir. Med det minste alternativet vil en muligens ha igjen ett potensiale som gjør at det kan være mulig med en fortsatt satsning.

Kundegruppen som de siste årene har strømmet til området er spesialiserte fluefiskere fra hele Europa. Dette er en spesialisert gruppe som er ute etter å fiske på naturlige bestander i forholdsvis uberørte elver. Glåma på den aktuelle strekningen framstår som ei uberørt elv. Særlig Eidsfossen er ett viktig landskapselement som er viktig for inntrykket av elva som uberørt. Selv en mindre nedgang i fiskebestanden vil kunne gjøre Glåma på den aktuelle strekningen mindre attraktiv for denne gruppen og føre til at mange søker seg til andre områder. Dersom en i tillegg får ett tunellutløp istedenfor Eidsfossen vil trolig strekningen framstå som utbygd, og dermed så lite attraktiv for dagens kunder att grunnlaget for fisketurismesatsningen i området faller bort. Dersom produktet er så sterkt forringet vil det neppe hjelpe selv med stor markedsføringsinnsats.

LANDSKAP

Glåma er det viktigste landskapselementet i Tolga Sentrum, og gata med alle kulturminnene etter smeltehytta ligger på vestre elvebredd. Dette er en viktig del av Verdenskulturminnet Røros. En delvis tørrlegging av elva gjennom Tolga vil prege sentrum i store deler av året, og særlig fra 10 september til snøen legger seg, og fra snøen går til 30 april. Det stilles store spørsmålstegn ved søknadens animerte illustrasjonsfoto som viser at så å si hele elveflaten fortsatt vil være vanndekket – selv med 5 m^3/sek..

I kommuneplanen for Tolga (2003 – 13), tekstdelen har følgende formulering; ”Gata” skal styrkes gjennom utarbeidelse av reguleringsplan. Kultur, kvalitet, særpreg og estetikk skal tillegges vekt. Dette er ikke i tråd med utbygging av elva som det viktigste estetiske elementet.

Det har i den senere tid blitt brukt mye ressurser på å forskjønne landskapet langs elvebredden gjennom Tolga sentrum. Blant annet er det pusset frem gamle murer nord for brua. Gammelbrua nord for Tolga sentrum er en attraksjon som mange er stolte av. Dette er en særegen bru, som i senere tid er restaurert flere ganger for at den skal bestå som den har vært. Med ei elv med lite vatn i under brua, vil ikke opplevelsen bli den samme.

Ved Erlinesset bru, er det også et fint område. Opplevelsen av elva i dette området vil bli en helt annen med en utbygging.

Det er anlagt en tursti langs elva fra Tolga sentrum til Gammelbrua. Dette er en mye brukt vei for turgåere. Uten vatn i elva vil opplevelsen av å gå langs Glåma ikke bli den samme.

Det vil uansett alternativ bli en demning i elva, laget av betong. Denne veggen vil bli synlig nedstrøms dammen.

På minstevannføringsstrekningen, vil det bli mer synlig stein i elveløpet. Det blir bredere belte med stein ved land, og vannspeilet vil brytes av flere steiner enn om elva får ligge uberørt.

En må her anta at redusert vannføring og manglende normal dynamikk i vassdraget på utbygningsstrekningen vil føre til betydelig gjengroing langs elvekantene. Temaet er for øvrig heller ikke utredet .

Opplevelsen av å komme til Eidsfossen vil bli en helt annen enn den er i dag. Dette er så langt vi erfarer det siste uberørte fossefallet av noen størrelse i Glåma nedstrøms Aursunden.

Eidsfossen med dagens naturlige svingninger i vannføring er en spesiell opplevelse. Man kommer veldig nær fossebruset, og i en flomsituasjon burde alle oppleve dette.

Vi krever at dersom alternativ 3A eller 3B bygges ut, at kraftlinje legges som kabel der den krysser elva og dalen.

Nedstrøms utløpet er vi redd for at det store deler av vinteren vil bli mye frostrøyk. Dette vil særlig bli synlig for beboerne i Vingelsåsen.

Massedeponi – estetikk

Utført landskapsanalyse legger i stor opp til at eksisterende vegetasjon rundt de planlagte massedeponiene skal skjerme for innsyn. I KUèn visualiseres dette gjennom flere animerte bilder der tippene nærmest er usynlige bak skog og vegetasjon.
For at slik vegetasjon skal kunne bevares for eksempelvis fra hogst, så må området båndlegges via reguleringsplan. Det er i sakens anledning ikke utredet hvordan dette kan skje. Heller ikke hvem som skal ansvarliggjøres i dette arbeidet. Eller hvem som ev. skal kompensere for grunneieres tap i form av redusert råderett.

FORURENSNING, VANNKVALITET OG VANNFORSYNING

Det er ikke sagt noe i SWECO`s KU for dette om vannkvalitet nedstrøms Tolga renseanlegg som følge av redusert vannføring - verken for 12 m³/sek på sommer, og ikke minst om dette har noen konsekvens i vinterperioden med bare 5 m³/sek vannføring.

Det er også lagt delvis feil fakta til grunn vedr. avløpsvann fra husstander og gårdsdrift – at de enheter som ikke er knyttet til offentlig nett har lukkede tanker, er bare delvis korrekt. Virkelig status er:

- Avløp fra boliger som ikke er tilknyttet offentlig nett har stedlig infiltrasjon.
- Avløp fra siloanlegg går vanligvis til tett tank (noe også til nærliggende vassdrag da det enten er feil eller mangler ved anlegg).
- Avløp fra fjøs med husdyrproduksjon går til gjødsellager eller tett tank.

Da det som er av bebyggelse langs Glåma i Tolga drenerer mot Glåma, vil dette samlet sett trolig ha en negativ konsekvens for vannkvaliteten. Dette da mindre vannføring (12 og 5 m³/sek) må transportere like mye avrenning og utslipp som dagens vassdrag/ vannføring gjør.

En kan heller ikke se at SWECO har utredet konsekvensen av det "støt" med finstoff, og andre kjemiske rester som vil bli skyllet ut av tunellen når vann slippes på når driftsfasen starter.

EROSJON OG SEDIMENTTRANSPORT

Det fremgår ikke i SWECO`s KU om økt erosjon i anleggsfasen er utredet i forhold til påvirkning av bunndyr og fisk nedstrøms.

Det må også betraktes som en negativ konsekvens dersom elveløpet nedstrøms dam/ inntak plastres. Dette både for fisk, miljø og det visuelle.

Rapporten er også utydelig vedr. konsekvens av de sedimenter som forutsettes spylt ut fra inntaksdam via egne luker, og hva disse finstoffene vil medføre nedstrøms.

Samlet sett må det derfor stilles spørsmål med riktigheten i konsekvensmatrisen for temaområdet.

SKRED

Ingen merknad til utredet konsekvens.

GRUNNVANN

Gjennomgående for KUène savnes en ansvarsplassering av ansvar og oppfølging, eller om forhold skal/ bør følges opp. Det samme for grunnvann og ev. neg. nonsekvenser en utbygging vil ha for dette. Konklusjonen vedr. konsekvens synes derfor å bli svært utydelig. Det blir også noe paradoksalt når utreder i en setning angir at påvirkning av grunnvannsnivå og/ eller kvalitet som følge av drenering til tunellene kan ha negativ konsekvens for enkeltinstallasjoner (brønn, bekk, myr), og avslutningsvis konkluderer med at konsekvens for alle alternativ er ubetydelig til liten negativ.

BILOGISK MANGFOLD

Rapporten synes å være meget grundig når det gjelder naturtyper og flora, mens vilt og pattedyr er betydelig dårligere utredet. Kildegrunnlaget som oppgis er også meget lite.

Oter.

Kun Svein Midtdal oppgis som kilde her, og dermed også kun observasjoner ved Hummelvold(bor på Hummelvold). Gjennom egne observasjoner og pers medd. Fra Bjørn Brennbakken(se vedlagte bilde), vet vi at oter jevnlig observeres langs Glåma på den aktuelle strekningen, også midtvinters. Dette illustreres med observasjoner av spor opp og ned av råker i Eidsfossen både i desember og januar 2011 og 2012, utenfor Malmplassen(2 stk.) i januar 2008, og meget jevnlig i råkene. I e- post av 08.08 2013 skriver naturfotograf Bjørn Brennbakken følgende:

"Bildet til disse utklippene ble fotografert januar 1990, se vedlegg nr 3.Dette var første møte med oter i Nord Østerdal og en av de første observasjoner på svært mange år.

Kom på trykk i Hamar Arbeiderblad og i Villmarksliv først i 1991 da det ble skutt en mindre oter ved Telbrua. Publiserte ikke noe om dette da jeg så de første gang. Redd for at det skulle komme noen å skremme de.

Disse (2) holdt til ved Kvennan og oppover mot Tolga under store deler av vinterhalvåret.

Året etter ble et (trolig) hunndyr skutt ved Telneset bru. Skinnet av denne henger på Tynset lennsmannskontor.

Etter denne episoden har jeg sett oter mellom Tela bru og Tolga flere ganger hver vinter helt til jeg flyttet til Folldal. Etter at jeg har flyttet hit har jeg hver vinter fått meldinger om oter fra Innbyggere i Tolga kommune flere ganger hver vinter. Bl.a. Åge M. Nytrøen som har sett oter i dette området mange ganger og også funnet minst en død. Lure jaggu på om en av de var en liten unge. Selv har jeg som sagt bare sporadisk fartet forbi kanskje to ganger i løpet av vinteren og det artige er at det hver gang har vært ferske oterspor å se.

Alt tyder derfor på at det er en stabil oterstamme i området.

Filmet tilsammen 5 otere sammen tidlig på 2000 tallet. dette en hunn med tre unger og en stor hann. Disse opptakene ble vist i Ut i Naturen samme vinter. Husker ikke hvilket år dette var, men hvis du kontakter Trond Berg eller Kari Toft er det mulig de husker det. Dette var mens Reitan fortsatt var redaksjonsleder for Ut i Naturen.

Selv har jeg fartet området Femund, Rendalen, Koppang, Røros, Folldal jevnlig i de siste årene og alt tyder på at det er kun i dette området at det finnes et naturlig og bra nok habitat for oter i vårt distrikt.

Det er bare fra her jeg har fått pålitelige meldinger fra fiskere som har sett oter på sommerstid. Trolig blir det født oterunger i dette området hvert år".

Oterbestanden synes å være økende, og Glåma er trolig meget viktig som vandringsvei for oteren til og fra Vangrøfta, Håelva, Femundsmarka og Øvre Glåma. Med en minstevannsstrekning med isdekke uten råker i en lengre sesong med mindre fisk, vil trolig Glåma som vandringsvei bli sterkt redusert.

Elg. .

Viltkartet for Tolga kommune er mangelfullt, og legges i for stor grad til grunn for viltutredningen Det er heller ikke her hentet inn lokale kilder. Trekkruter for elg angis ved Elvestad nedenfor Hummelvold, ved Erlineset, nordøst for Nordli og ved Kåsdalen, mens de for elg betydelig viktigere områdene nedstrøms Eidsfossen ikke blir nevnt. Hele strekningen, både på øyene i elva og de lavereliggende områdene på begge sider av elva fra Veslenget til Telnes er trolig Nord Østerdalens viktigste vinterbeiteområde for elg. I perioder med mye snø, kan tettheten av elg bli ekstremt høy – se www.fjellelg.no for ytterligere opplysninger. På hele strekningen er det vinterstid ett mer eller mindre sammenhengende elgtrekk over elva.

I rapporten angis det en forventet åpen strekning fra utløp til Nesset/Telnes. Dersom dette blir resultatet, vil trekket over elva stoppe opp, og de viktige øyene bli utilgjengelige. En må også forvente ett betydelig antall drukninger.

Naturtyper og flora.

I utredningen blir det angitt 3 viktige lokaliteter som blir berørt av deponi i Erlia. Dette gjelder 2 rikmyrer(lokalitet 20 og 21) som blir nedfylt, og en fuktig kalkfuruskog som angis til middels til stor verdi som blir delvis nedfylt av deponiet. Utredningen angir som et viktig avbøtende tiltak å flytte dette deponiet.

Med deponi ved Egga vil kilder og kildebekker i nedkant av deponiet bli sterkt berørt.

En oppdemming ved Hummelvold vil gi konsekvenser for Flomdammen inne på Hummelvold Camping med artene mattglattkrans, kvass-starr og elvesnelle. Ei rikmyr, lokalitet 16 blir neddemt og dermed ødelagt.

Samlet vurderes konsekvensene for Biologisk mangfold for 3A og 3B som middels til store negative, og dette bør tillegges avgjørende vekt ved vurdering av disse alternativene.

Det foreslås videre en økt minstevannføring på 13 m3/sek i november og mars for å sikre elva som rasteplass under vår- og høsttrekket.

KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

På s. 6 i konsekvensutredningen angir matrisen liten negativ konsekvens for alle de 4 utbyggingsalternativene. Dette synes noe inkonsekvent da det i matrise for verdiangivelse over de 4 delområdene på samme side angis stor og nasjonal verdi for delområde Erlia – Egga, middels/ stor og nasjonal verdi for delområde Gammelbrua – Tolga – Tolgensli. Ifølge KUèn vil området ved Erlia – Egga bli vesentlig berørt både i selve anleggsfasen, og ikke minst i driftsfasen ved at det her planlegges etablert en svært omfattende massetipp, ny utvidet kraftlinje, riggområde, mulig inntaksdam med mer. Området ved Gammelbrua betegnes som av middels/ stor nasjonal verdi vedr. kulturmiljø. Dette området synes også å bli tydelig berørt ved en ev. utbygging – da både med sterkt redusert vannføring i store deler av året, samt med ut utvidet linjenett/ luftstrekk. For området ved Gammelbrua vil begge disse forholdene virke sterkt negativt og skjemmende for det visuelle inntrykket av området.

At utbygger for alle generelt 4 alternativ ønsker å plassere all tunellmasse i kun 2 massive massedeponi, må også betraktes som svært negative innslag og fremmedelement i de områdene disse vil bli plassert – områdene Kåsdalen og Erlia, ev. Kåsdalen og Egga.

Området Kåsdalen vil særlig bli negativt berørt da det her ved største utbygging vil bli plassert en tipp på hele 650 000 m³ ! Høyden på denne tippen vil ut fra kartutsnitt i KUèn vil bli ca. 20 m over terrenget på stedet. Noe som klart vil virke skjemmende i det generelle landskapsbildet, og kreve klar båndlegging av skogsvegetasjonen rundt for hogst dersom denne er tenkt brukt som et skjermende element. Uten slik båndlegging er det reell sjanse for at deponiene kan bli blottlagt visuelt ved ev. hogst av omliggende skogsvegetasjon. Noe som i tilfelle må betraktes som svært negativt landskapsmessig i et område ellers preget av dyrkamark, småhus og gårdsbebyggelse samt skogkledde lier uten markante landskapsobjekt som det nevnte massedeponi vil utgjøre.

På s. 26 i KUèn betegnes Glåma gjennom Tolga som et dominerende landskapselement. Med dette som grunnlag bør det derfor være av stor samfunnnsmessig interesse å redusere konsekvensomfanget for kulturminner og kulturmiljø så mye som mulig ved en. ev. utbygging. At utbyggingsområdet (for alle 4 alt.) også ligger innenfor Cirkumferensen (områdene rundt Røros bergstad), taler klart også for det samme. Jf. utredningens s. 54 inngår Cirkumferensen inn i et område av internasjonal verdi.

0-alternativet er derfor i denne sammenheng klart det beste, men dersom det ev. skulle bli utbygging, ville det utvilsomt være mest fordelaktig for temaområdet at dette skjer på en så skånsom måte som mulig.

Det foreslås derfor følgende alternativer for å dempe og redusere konsekvenser en ev. utbygging vil ha for kulturminner og kulturmiljø:

- Bruk av jordkabel i stedet for luftspenn
- Erstatte gammel linjetrase med ny i stedet for breddeutvidelse og parallbygging der nytt luftstrekk må bygges.
- Økt minstevannføring - min. 10/15 m³/sek i stedet for 5/12 m³/sek.
- Anlegge flere mindre massedeponi og mer aktiv og direkte bruk av tunellmasse i stedet for at masse kun legges opp i få massive deponi rett ved tverrslag/ riggområder.
- Båndlegge skogsvegetasjonen rundt massedeponier og sentrale anlegg i egne reguleringsplaner.
- Unngå en dominerende damkonstruksjon ved Erlia (i forb. med utbygging av alt. 2A og 2B).
- Anlegge tunelltrase på steder og på en slik måte at en unngår setningsskader på bygg og anlegg med kulturminne- eller kulturmiljøstatus som følge av grunnvannssenkning eller annet.

Ad. metode for utledning av verdi og konsekvens kan en for øvrig stille spørsmål om Statens vegvesens håndbok 140 er riktig verktøy i saker med vannkraftutbygging, eller om annet verktøy, og andre spesifiseringsmatriser er mer riktig å bruke. Veiutbygging og vannkraftutbygging er tross alt to vidt forskjellige objekt/ tiltak.

HYDROLOGI- OG PRODUKSJONSUTREDNING

En vil innledningsvis kommentere at det i KUèn for hydrologi- og produksjonsutredning er brukt et svært fagrelatert språk, og at det for lekpersoner derfor er vanskelig å forstå deler av innholdet samt trekke noen klar konklusjon vedr. konsekvens. Vindere synes det ikke å være noen egentlig konklusjon i KU`en, men mer at denne er en oppsummering av beregninger, registeringer og fakta.

Ved gjennomgang av KUèn merker en seg likevel at det på s. 14 refereres til beregninger som tilsier at det kan være hydrologisk grunnlag for å foreslå minstetapping på 8 og 18 m³/sek på vinter- og sommerperioden. Videre at minstevannføring alltid må vurderes ut fra behov, og her knyttet til landskapsmessige inntrykk og levevilkår for fisk.

At utbygger hevder en vintervannføring på 5 m³/sek (s. 14) vil sikre stabile isforhold i vinterperioden medfører muligens riktighet, men for andre temaområder så som for fisk, bunndyr, landskapsbilde osv., vil en så liten vannføring klart være negativ .

At anlegget vil være flomdempende er også en sannhet med modifikasjoner da det på s. 17 er antydes at kraftverket må stenge ned ved 100 årsflom eller større. Ut fra flomforholdene gjennom Tolga er det nettopp ved svært store flommer at en forbiføring av 60 m³/sek villa ha noen dempende effekt. Målinger som viser at siste 30 årsperiode har 6 % større årsavrenning enn siste normalperiode (1962-1990), indikerer klart et våtere klima, og at man ut fra dette kan tillate seg større minstevannføring (s. 5).
Ved en ev. utbygging bør det derfor legges opp til en større minstevannføring enn de 5/12 m³/sek som utbygger føreslår. 10/15 m³/sek bør derfor settes som et minimum.

En merker seg også at det i KUèn på s. 19 vises til beregninger som viser at man kun mister en årsproduksjon på ca. 0,5 GWh ved å øke minste slukeevne fra 5 m³/sek til 8 m³/sek.
En tolker dette slik at en større minste slukeevne vil sikre en mer «naturlig» vannføring i vassdraget på utbygningsstrekningen i bytte med et minimalt årsproduksjonstap. Noe som må være fordelaktig på mange områder – bla. for landskapsbilde, naturlige elvesykluser, noe færre perioder med absolutt minstevannføring, fisk, bunndyr osv.
Ser en bort fra det rent produksjonsmessige og innteksmessige for utbygger, vil en i negativ sammenheng ut i fra tabeller og diagram over det som er dagens normale vannføring i vassdraget, kommentere at utbygger synes å ha prosjektert slik at det kun er helt unntaksvis at vannføringen vil være slik at alt vann må slippes forbi kraftverket. Dvs. at man har dager eller perioder der vannføringen ved inntaksstedet er mindre enn de 5 m³/sek som synes å være planlagt som minste slukeevne for alle 4 kraftverksalternativene + de 5/12 m³/sek utbygger foreslår som gjenværende minstevannføring. Samtidig tolkes tall i tabeller og diagram slik at vannføringen i vassdraget i ca. 50 % av sommerperioden (1. mai – 30. sept.) overstiger slukeevnen på 60 m³/sek. På vinter (1. okt – 30 april) - kun 4 % av tiden (s. 14). Medfører dette riktig forståelse tilsier Eidsivas planlagte utbygging av Glåma gjennom et kraftverk med hovedtyngde av årsproduksjonen konsentrert i perioden 1. mai – 30. september. Noe som igjen indikerer eksport da det norske markedet i stor grad synes å ha forbrukerbehov konsentrert til vinterhalvåret.

Det blir ut fra dette paradoksalt at man vil gjennomføre en utbygging med så store samlede negative konsekvenser for å gjennomføre et prosjekt med en slikt «produksjonsintensjon».

FRILUFTSLIV OG REISELIV

Denne rapporten synes å ta utgangspunkt i ett for lite geografisk område, og rapporten er lite grundig.. Området har en større regional betydning enn det som kommer fram i rapporten. Aktuell strekning har betydning for hele regionen i reiselivssammenheng. Interessen for å satse på turisme i området er økende. Innenfor Tolga kommune er det 32 i hovedsak mindre bedrifter som satser på turisme. Flere av bedriftene er etablert av tilflyttere fra hele Europa basert på lokal natur.

Hvor store beløp disse bedriftene har investert i turisme er ikke angitt i utredningen.

Padling. Her blir kun strekningen nedstrøms Kvennan angitt som aktuell. Hele strekningen benyttes som padlevassdrag. Fossene blir brukt til elvepadling og rafting.

Glåma gjennom Tolga er ett viktig landskapselement, og Glåma gjennom Tolga er viktig som element ved innfallsporten til destinasjon Røros. En av innfallsportene til Bjøregga Naturreservat blir forringet ved at utsikten fra hengebrua blir betydelig forringet.

I Destinasjon Røros sin strategiplan for 2009 – 2015, blir fiske angitt som ett viktig satsningsområde, og Glåma på den aktuelle strekninga er ett av de viktigste områdene.

Eidsfossen er viktig for det lokale friluftslivet som opplevelsesattraksjon, og som turområde. For turismen er fossen særlig viktig fordi elva dermed framstår som uberørt.

Gjennom ulike offentlige tilskuddsordninger som Handlingsplan Glomma og mange andre offentlige tilskuddsordninger er det gitt betydelige midler til skilting, stier, rydding, bord og benker, samt driftsplaner og andre tiltak langs Glåma på den aktuelle strekningen

SAMFUNN OG KRAFTUTBYGGING

Tolgafallene er den siste hurtigstrømmende strekninga i Norges lengste elv som ikke er ødelagt av kraftutbygging. De 91 fallmeteren fra Hummelvoll til Eidsfossen utgjør ca 14 % av Glåmas totale fall. Glåma har med 17 kraftverk gitt storsamfunnet mye kraft allerede. Norge kan spare inn mange Tolga-kraftverk hvis det er vilje til det. Energiøkonomisering av bygg i privat og offentlig sektor, samt industrien er vårt samfunns enkleste grep for å ”produsere” (dvs. spare strøm) Hva er såkalt påstått kraftunderskudd? Og hva skal krafta brukes til? Skal Norge selge grønn sertifisert kraft til Europa og kjøpe tilbake forurensende kraft produsert på f. eks kull, som koster 3 øre mindre for kilowatten? Dette kom fram i nyhetene tidligere i vår og styrker ikke Norges omdømme i kampen om å redusere verdens CO2-utslipp. I Norge har vi tradisjonelt hatt mye og billig elektrisk kraft. Vi har i vårt kjølige klima bygd relativt dårlig isolert hus og varmet opp disse med billig strøm. Nye byggeforskrifter har gitt mer energieffektive hus, men fortsatt er det for billig å varme opp med strøm. Ett virkemiddel kan være differensiert strømpris. Eller rett og slett dyrere strøm. Slik at vi blir stimulert til å bruke alternativer som bio-, vind- og solenergi. Norge med billig strøm og olje er et u-land på dette området, både på forskning og praktisk bruk. Det er et paradoks att Glåma bygges ned der den renner gjennom skogfylket Hedmark, att det ikke satses på bioenergi.

Dette er en kostbar utbygging i forhold til hvor mye kraft det gir. Investeringsviljen hos utbygger er stor, men vi mener det ikke er samfunnsøkonomisk forsvarlig å gjennomføre dette prosjektet. Utbygger skulle heller vært pålagt å investere pengene i alternativer som f.eks bioenergi, sol, ENØK osv.

Lokalklimaet om vinteren blir dårlig- vi vet at elva kan gå åpen nedstrøms tunnelutløpet, noe som gir frostrøyk om vinteren. Den vil med sikkerhet være isfri til Telnes/Aaen, kanskje lenger. Dette vil gi dårlige boforhold og redusert livskvalitet for folk som bor nedstrøms helt til Tynset. Noe av det eneste som er positivt med ”brennkalde” er jo att det er klart, sol og pent å se på. Kulde og frostrøyk vil gi det verste av to onder samtidig. Åpen elv og frostrøyk øker og risikoen for glatte veier og forverra trafikkforhold på ei allerede ulykkesutsatt veistrekning i forhold til viltpåkjørsler. Kombinasjonen med åpen elv, vanskeligere trekkforhold for vilt og frostrøyk kan øke påkjørsler av vilt både på vei og jernbane. Dette forringer livskvaliteten for hele lokalsamfunnet nedstrøms tunnelutløpet.

Tolga og Nord-Østerdal blir mindre attraktivt for innflyttere. Folk flytter gjerne hit på grunn av naturen og muligheter for friluftsliv. Tolga kommune profilerer seg som en Flytt-Hit og en Økokommune. Naturinngrep som dette er lite forenelig med å lokke hit trette urbane europere med ren og uberørt natur. Vi har allerede flere europeere som har kjøpt eiendom og bosatt seg i kommunen de senere åra. Noen driver naturbasert turisme, med blant annet harrfiske i Glåma som utgangspunkt. Ei utbygging som dette kan ikke oppfattes som noen annet en et hån over disse menneskene.

Det er risiko for ”gruveforurensing” fra tunnelløp og deponier. Geologisk er området tradisjonelt utnytta til gruvedrift. Malmåra som det var gruvedrift på i Folldal, Hjerkinn Røstvangen, Vingelen, Dalsbygda, Røros og Ålen går igjennom området, og det er ingen garanti for att tunnelløpet vil treffe

forekomster av f.eks svovel- og kobberkis. Da kan vi risikere forhold som på Hjerkinn og i Folldal med forurensing av elva, og sikkert dertil manglende vilje til å rydde opp fra storsamfunnets side.

---oOo---

MANGLENDE ELLER MANGELFULLE UTREDNINGER

Etter å ha gått gjennom konsekvensutredningene for de forskjellige fagområdene, synes det klart at flere av disse er både grundige og detaljerte. Imidlertid reiser flere av dem like mange spørsmål som de besvarer vedr. hvilken konsekvens en ev. utbygging både vil ha for de forskjellige områdene enkeltvis, og ikke minst samlet sett. Etter det Glåmas Venner kan se er flere viktige tema og fagområder heller ikke utredet, eller de er svært dårlig/mangelfullt utredet. Dette i en slik grad at **det derfor fremsettes krav om tilleggsutredning** på følgende tema/ områder:

- Vilt og fauna med særlig vekt på oter, fossekall og elg/elgtrekk.

- Isforhold nedstrøms tunellutløp, forskjellige KU er har forskjellige konklusjoner. Se utdrag av egen rapport utarbeidet av Per Urseth, vedlegg 1.

- Alternativ bruk av tunellmasse. Dette er ikke utredet. Tidlig i prosessen ble det foreslått å bruke deler av tunellmassen til å restaurere terrenget ved gamle og avsluttede masseuttak i rimelig nærhet av utbyggingsområdet. Dette synes det som om utbygger nå ikke ønsker å følge opp lengre på noe vis.

- Støy i forbindelse med massedeponi og tverrslag, samt anleggsstøy generelt. Temaet er ikke utredet. Heller ikke hva som kan være aktuelt av avbøtende tiltak. Hva kan her forventes for den nærliggende bebyggelse.

  Det står i konsesjonssøknaden at deponi-, rigg, og kraftstasjonsområder vil bli lagt utenfor sentrum, og at en da forventer at omfanget av støv og støyplager ved bebyggelse blir lite. Vi stiller da spørsmål ved om ikke 5 boenheter i direkte nærhet til rigg og tverrslag Kåsdalen regnes som bebyggelse. Disse vi få en betydelig støyplage døgnet rundt i annleggsfasen. Vi stiller også spørsmål ved støyproblematikk ved massedeponi Kåsdalen for beboerne ved Kleven. Det er i dag hørbar støy dit fra eksisterende grusuttak der.

  Ved tverrslaget og riggområdet ved Tolga næringspark er vi engstelig for støyplager. Det sies i søknaden at det ikke kommer i konflikt med bebygd område, og da stiller vi spørsmål ved hva som er bebyggelse. Det er minst 5 bebodde plasser som vil få en betydelig støyplage direkte knyttet til tverrslaget. Lyden bærer godt oppover i terrenget, og da vil det ikke hjelpe med en støyvoll for disse beboerne.

  Det går ikke fram i noen rapport hvorvidt støyplager i forbindelse med massedeponi Kåsdalen vil gjøre seg gjeldene for beboerne ved Kleven. Det er kjent at dagens virksomhet i forbindelse med pukking av grus høres godt ned dit.

- Lokal trafikkbelastning i utbyggingsperioden. Temaet er ikke utredet. Selv om mye av anleggstrafikken vil foregå på lukkede og separate anleggsveier, vil også noe trafikk gå på det ordinære kommunale og fylkesveinettet. Hva kan her forventes.

- Minikraftverk i dam. Må antas å ha en klar neg. konsekvens for fiskevandring. Temaet er heller ikke nærmere utredet, bare kort beskrevet som negativt for fiskevandringer i NINA`s rapport.

- Reiseliv og friluftsliv fordi ett for snevert nedslagsområde er benyttet i utredningen, og fordi rapporten er metodisk svak.

- Konsekvens for bunndyrproduksjonen på utbygningsstrekningen med foreslått minstevannføring på 5 m³/ sek på vinter, og den store veksling som vil bli mellom sommer og vintervannføring.

For Glåmas Venner

Jakob Trøan Sigrun T. Aasen Per Urseth Ingunn Kleven Grim J. Åsgård

Vedlegg:
1. Hydrologiske målinger v/ ingeniør Per Urseth
2. Vurdering av avbøtende tiltak v/fiskekonsulent Ole Nashoug
3. Artikkel om oter i Glåma v/ Bjørn Brennbakken.